

سرخ سردبیر

موضوع چگونگی رفتار با ریسک سیلاب در شهرها، به اندازه قدمت برخی سکونتگاه‌های انسانی سابقه دارد. انسان در کل تاریخ، همواره سهولت تأمین آب را در جستجوی مکان‌های قابل سکونت مدنظر داشته و از این رو اولویت را به حاشیه رودخانه‌ها و دریاچه‌ها داده است. بیشتر شهرها در دره‌ها و سیلاب‌دشت‌ها یا سواحل دریا قرار دارند. گسترش سکونتگاه‌ها در امتداد رودخانه‌های بزرگ غالباً به دلیل مزیت‌های دیگری بوده است که شرایط مساعدی را برای توسعه مهیا کرده است. اراضی حاصلخیز و هموار سیلاب‌دشت‌ها برای کشاورزی بسیار مناسب هستند، رودخانه‌هایی که قابلیت کشتیرانی دارند، امکان حمل‌ونقل را فراهم می‌کنند و ساخت پل‌ها در برخی موارد نخستین گام در تأسیس بازارهای پررونق بوده است. با این همه، این قبیل مکان‌های مساعد، به ازای افزایش ریسک سیل شکل گرفته‌اند.

شهرهایی که بارش‌های سنگین را تجربه می‌کنند به‌طور بالقوه در معرض سیل‌گرفتنی قرار دارند، چرا که سطح نفوذناپذیر محیط‌های شهری اجازه نفوذ آب باران را به داخل زمین نمی‌دهد و در نتیجه، شبکه زهکشی نمی‌تواند حجم زیاد رواناب را در خود جای دهد. شهرهایی که در حاشیه رودخانه‌ها قرار دارند، به سبب آب‌گرفتنی و نیز سیلاب رودخانه در معرض خطر قرار دارند.

صرف‌نظر از اینکه آب‌گرفتنی شهرها ناشی از سیلاب رودخانه‌ای یا نتیجه ظرفیت ناکافی شبکه زهکشی باشد، پتانسیل خسارت آفرینی سیل‌ها در شهرها بسیار زیاد است. با توجه به تمرکز جمعیت و دارایی‌ها در شهرها، حتی سیلاب‌های کوچک‌مقیاس نیز ممکن است خسارت‌های قابل ملاحظه‌ای را به بار آورند. در موارد حاد، سیلاب‌های شهری می‌توانند به فجایعی بیانجامند که توسعه شهری را برای چندین سال یا حتی چندین دهه به تعویق بیندازد. آمارها به روشنی نشان می‌دهند که خسارت‌های اقتصادی ناشی از سیلاب‌های شهری در حال افزایش است. از یک سو، فرایند مستمر شهرنشینی در ترکیب با رشد نامتناسب ارزش املاک و اراضی در شهرها عامل این روند است، از سویی دیگر سیلاب‌ها نیز هم از نظر فراوانی و هم بزرگی رو به افزایش داشته‌اند.

در چنین شرایطی، مدیریت پایدار ریسک سیلاب شهری به شکل فزاینده‌ای به وظیفه‌ای دشوار برای جوامع شهری و مراجع مسئول تبدیل می‌شود. متأسفانه، بسیاری از شهرها نمی‌توانند هم‌پای تشدید چالش‌ها پیش بروند. دلایل این امر جهات مختلفی دارد و به بعضی دشواری‌ها به سختی می‌توان غلبه کرد. با وجود این، ویژگی مشترکی که از واکنش مؤثرتر در برابر ریسک سیل جلوگیری می‌کند، حاکمیت نگاه بخشی است. غالب اوقات مدیریت سیلاب شهری نگاه تنگ‌نظرانه‌ای به مقوله سیل دارد و صرفاً روی جنبه‌های هیدرولیکی و مهندسی مدیریت سیل متمرکز می‌شود و جنبه‌های فضایی، اکولوژیکی، سیاسی و اجتماعی اقتصادی آن را نادیده می‌گیرد. این نگاه صرفاً معطوف به اجتناب یا کنترل سیل است؛ نگاهی که غالباً ثابت شده واقع‌بینانه نیست.

